ONA TILI TA'LIMI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA PRODUKTIV TOPSHIRIQLARDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK IMKONIYATLARI

Ro'ziboyeva Gulhayo
https://doi.org/10.5281/zenodo.21193291

Annotatsiya

Mazkur maqolada ona tili ta'limi samaradorligini oshirishda produktiv topshiriqlardan foydalanishning nazariy asoslari va pedagogik imkoniyatlari tahlil qilingan. Produktiv topshiriqlarning o'quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodiy yondashuv, nutqiy kompetensiya hamda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishdagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, ta'lim jarayonida produktiv faoliyatni tashkil etishning samarali usullari va ularning amaliy natijalari haqida fikr yuritilgan.

Kalit so'zlar: ona tili ta'limi, produktiv topshiriqlar, kompetensiyaviy yondashuv, nutqiy kompetensiya, ijodiy tafakkur, ta'lim samaradorligi, kommunikativ faoliyat.

Bugungi kunda ta'lim tizimi oldida turgan asosiy vazifalardan biri o'quvchilarni zamonaviy jamiyat talablariga mos, mustaqil fikrlaydigan, ijodkor va raqobatbardosh shaxs sifatida tarbiyalashdan iboratdir. Shu nuqtai nazardan umumiy o'rta ta'lim maktablarida ona tili fanini o'qitish jarayonini takomillashtirish, uning samaradorligini oshirish hamda o'quvchilarning nutqiy faoliyatini rivojlantirish dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Ona tili ta'limining asosiy maqsadi o'quvchilarga tilning nazariy asoslarini o'rgatish bilan birga, ularda muloqot madaniyatini, mustaqil fikrlash qobiliyatini va savodxonlik kompetensiyalarini shakllantirishdan iboratdir.

So'nggi yillarda ta'lim jarayoniga kompetensiyaviy yondashuvning joriy etilishi natijasida o'quvchilarni faqat bilimlar bilan qurollantirish emas, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llashga o'rgatish zarurati kuchaydi. Mazkur talab esa darslarda reproduktiv mashqlar bilan bir qatorda produktiv topshiriqlardan foydalanishni taqozo etmoqda. Chunki produktiv topshiriqlar o'quvchilarni faol fikrlashga, bilimlarni tahlil qilishga, taqqoslashga, umumlashtirishga va yangi mahsulot yaratishga undaydi.

Produktiv topshiriqlar deganda o'quvchilarning avval o'zlashtirgan bilimlari asosida yangi g'oya, matn, loyiha yoki boshqa ijodiy mahsulot yaratishga qaratilgan topshiriqlar tushuniladi. Bunday topshiriqlarning asosiy xususiyati shundaki, ular tayyor javobni takrorlashni emas, balki mustaqil fikrlash va ijodiy yondashuvni talab qiladi. Natijada o'quvchi passiv tinglovchidan faol ijodkorga aylanadi.

Ona tili darslarida produktiv topshiriqlardan foydalanish o'quvchilarning nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Nutqiy kompetensiya shaxsning o'z fikrini og'zaki va yozma shaklda erkin, ravon va mantiqiy ifodalash qobiliyatini anglatadi. Produktiv topshiriqlarni bajarish davomida o'quvchilar matn yaratadi, fikr bildiradi, dalillar keltiradi va xulosalar chiqaradi. Bu esa ularning lug'at boyligini kengaytirish, nutq madaniyatini shakllantirish va kommunikativ faoliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Ta'lim amaliyotida ko'pincha reproduktiv xarakterdagi mashqlardan foydalaniladi. Bunday mashqlar qoidalarni yodlash, misollarni takrorlash yoki tayyor ma'lumotlarni qayta tiklashga asoslanadi. Albatta, ular bilimlarni mustahkamlash uchun zarur hisoblanadi. Biroq o'quvchilarning ijodiy va tanqidiy tafakkurini rivojlantirish uchun bu yetarli emas. Produktiv topshiriqlar esa o'quvchilarga o'z bilimlarini yangi vaziyatlarda qo'llash imkonini yaratadi. Masalan, berilgan mavzu asosida esse yozish, matnni qayta ishlash, reklama matni yaratish

yoki muayyan muammo bo‘yicha takliflar ishlab chiqish o‘quvchilarning ijodiy fikrlashini faollashtiradi.

Produktiv topshiriqlar o‘quvchilarda mustaqil fikrlash ko‘nikmasini shakllantiradi. Mustaqil fikrlash bugungi kunda har bir inson uchun zarur bo‘lgan muhim kompetensiyalardan biridir. O‘quvchi muammoli vaziyatlarga duch kelganda vaziyatni tahlil qilish, sabab va oqibatlarni aniqlash hamda tegishli xulosa chiqarishni o‘rganadi. Bunday faoliyat esa uning intellektual rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Ona tili ta’limida produktiv topshiriqlarning yana bir muhim afzalligi shundaki, ular o‘quvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantiradi. Ijodkorlik insonning yangi g‘oyalarni ilgari surish va yangicha yechimlar topish qobiliyatini ifodalaydi. Hikoya tuzish, maqola yozish, matnni davom ettirish yoki berilgan mavzuga oid loyiha tayyorlash kabi topshiriqlar o‘quvchilarning ijodiy imkoniyatlarini yuzaga chiqaradi. Natijada o‘quvchilar o‘z fikrlarini erkin bayon etishga odatlanadilar va o‘ziga bo‘lgan ishonchlari ortadi.

Produktiv topshiriqlar kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda ham muhim vosita hisoblanadi. Kommunikativ kompetensiya shaxsning boshqalar bilan samarali muloqot qila olish qobiliyatini anglatadi. Guruhlarda ishlash, munozaralar tashkil etish, intervyu tayyorlash yoki jamoaviy loyiha yaratish kabi faoliyatlar o‘quvchilarning hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu esa ularning kelajakdagi ijtimoiy va kasbiy faoliyatlarida muvaffaqiyat qozonishlariga yordam beradi.

Ta’lim samaradorligini oshirishda zamonaviy pedagogik texnologiyalardan foydalanish alohida ahamiyatga ega. Produktiv topshiriqlarni klaster, aqliy hujum, INSERT, sinkveyn, debat, loyiha metodi kabi interaktiv metodlar bilan uyg‘unlashtirish darsning samaradorligini yanada oshiradi. Bunday metodlar o‘quvchilarni dars jarayoniga faol jalb qiladi va ularning bilim olishga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi.

Raqamli texnologiyalar rivojlanayotgan hozirgi davrda produktiv topshiriqlarning imkoniyatlari yanada kengaymoqda. Elektron taqdimotlar, raqamli hikoyalar, videoloyihalar, bloglar va onlayn platformalardan foydalanish o‘quvchilarning ijodiy faoliyatini yangi bosqichga olib chiqmoqda. Natijada ta’lim jarayoni yanada qiziqarli va samarali tus olmoqda. Pedagogik kuzatishlar va ilmiy tadqiqotlar natijalari shuni ko‘rsatadiki, produktiv topshiriqlardan muntazam foydalanilgan sinflarda o‘quvchilarning darsga qiziqishi, faolligi va o‘zlashtirish ko‘rsatkichlari sezilarli darajada oshadi. Ular o‘z fikrlarini erkin ifodalashga, mustaqil qaror qabul qilishga va muammolarga ijodiy yondashishga o‘rganadilar. Bu esa ta’lim sifatini oshirishning muhim omillaridan biri hisoblanadi.

Xulosa qilib aytganda, ona tili ta’limi samaradorligini oshirishda produktiv topshiriqlardan foydalanish muhim pedagogik ahamiyatga ega. Mazkur topshiriqlar o‘quvchilarning nutqiy kompetensiyasi, ijodiy tafakkuri, kommunikativ madaniyati va mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ular ta’lim jarayonini o‘quvchi shaxsiga yo‘naltirish, bilimlarni amaliyot bilan bog‘lash va zamonaviy kompetensiyalarni shakllantirish imkonini beradi. Shu bois ona tili darslarida produktiv topshiriqlar tizimidan keng foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri sifatida e’tirof etiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston taraqqiyot strategiyasi*. – Toshkent: O‘zbekiston, 2022.
2. Azizxo‘jayeva N.N. *Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2016.
3. Mahmudov N., Nurmonov A., Sobirov A. *Ona tili o‘qitish metodikasi*. – Toshkent: O‘qituvchi, 2021.

4. Ro‘ziyeva D., Usmonboyeva M., Holiqova Z. *Interfaol metodlar: mohiyati va qo‘llanilishi*. – Toshkent: Fan, 2018.
5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. *Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari*. – Toshkent: Fan, 2017.
6. Ziyomuhamedov B. *Pedagogika*. – Toshkent: Turon-Iqbol, 2019.
7. Jo‘rayev R.X. *Ta’lim menejmenti va pedagogik innovatsiyalar*. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2020.
8. Davlat ta’lim standarti va o‘quv dasturlari. Ona tili fani. – Toshkent, 2023.